

שלא תהא קלה בעיניו להוציאה

(תגובה למאמרים בעניין הסכמי קדם נישואין)

בגיליון הקודם של 'צהר' הועלו כמה נימוקים בנושא הכבד של הסכם קדם נישואין. אין רצוני במאמר זה להכריע בשאלה, אלא רק להזכיר כמה נקודות שכמדומני לא הועלו, ולהעלות עוד כמה נקודות בנושאים שהועלו.

א. השפעת ההסכם על זוג שאינו מתגרש

להסכם קדם נישואין יש השלכה לא רק על זוגות שמתגרשים או שראוי שיעשו כן. להסכם כזה יש השלכה גם על טיב חיי הנישואין של זוגות שאינם מתגרשים ולא יתגרשו. איכות חיי הנישואין והדינמיקה בבית, היחס בין בני הזוג והרצון שלהם לתת ולהעניק זה לזה ולהתייחס יפה זה לזה, מושפעים ממערכת גדולה של גורמים רבים. ברור שאחד הגורמים הוא האהבה הטבעית והרצון הטבעי לתת, ואם אלה קיימים בשפע, רצוי לכוון על אדניהם את הבית. אך בבתיים רבים, באלה אין די. וגם בבתיים מושפעים באהבה ואחוה, שלום ורעות, יש משקל גם למידת הרצון והעניין שיש לכלל צד בהמשך קיומו של הבית, והחשש שחושש כל צד מפני מצב שבו הבית יחדל להתקיים. יש בתיים שבהם יש משקל נמוך לחשש ומשקל גדול לאהבה, ויש בתיים שבהם יש משקל גדול יותר לחשש ומשקל קצת פחות גדול לאהבה. יש בתיים שבהם החשש מפני פירוק מזין את האהבה ומרבה אותה. החשש כלל לא מורגש, אך בלעדיו תפוג האהבה. בכל מקרה, אין מדובר כאן בהכרח על חשש גלוי שנלקח בחשבון באופן מודע בכל פעולה יום-יומית. מדובר על תחושה, לרוב לא מודעת, היושבת לה אי שם במעמקי הכרתו של אדם, והיא מהווה בסיס ליחסו לאשתו או ליחסה לבעלה.

מדובר כאן על תכונה חיובית ורצויה. אנו מוצאים התייחסות אליה בגמרא, כגון תקנת הכתובה, שנועדה "כדי שלא יקל בעיניו להוציאה" (כתובות יא, א ועוד). תקנה זו אינה אילוץ מלאכותי ללחוץ על בעל להשאיר בביתו אשה שאינה מתאימה לו ואין ביניהם אהבה; אלא חיזוק חיזוני לבית טוב ורצוי, שגם הוא צריך חיזוק.

כמדומני שהתקנה בעיקרה לא נועדה להציל בית שיתמוטט בלעדיה. עיקר התועלת בתקנה שלא יקל בעיניו להוציאה הוא בפעולה שהיא תפעל על בתיים שאין עליהם סכנת פירוק. גם בבית שבו סכנת הפירוק היא רחוקה, מצב שבו צד אחד יודע שפירוק הבית יגרום לו לאבד את כל מה שיש לו, ואילו הצד השני יודע שמפירוק הבית לא יפסיד דבר, יגרום מהרה למציאות שבה רק לצד אחד חשוב להשקיע בשיפור הקשר עם הצד השני וביחס חיובי אליו, ואילו הצד השני ירגיש שיש לו יכולת להתייחס בזלזול לזולתו ולדרוש ממנו ולא לתת לו.

אני שוב מדגיש: אין מדובר כאן בהחלטה מודעת של אחד הצדדים לנצל את מצוקתו של רעהו. מדובר כאן בדינמיקה התנהגותית שתיווצר עם הזמן, כשטרדות החיים מושכות את האדם לכיוון הרצון לקבל, ואין שום חיזוק חיזוני שיעודד אותו לתת. הדינמיקה הזאת תיווצר בצורה לא מודעת, אך תהיה לה השפעה כבדה מאוד על טיב החיים בבית. את המצב הזה ביקשו חז"ל למנוע כשתיקנו כתובה כדי שלא יקל בעיניו להוציאה. המצב שנהג

בזמנם, שבו אדם לקח אשה אל ביתו, וביתו היה שלו, ויכול היה לשלח אותה מביתו כשחפץ בכך ולנתק אותה מהבית, מהמשפחה ומהילדים, בלי הפסד של ממש מבחינתו, עלול היה לגרום לאשה לחשש גדול מדי מפירוק הבית, ולאיש לחשש קטן מדי מפירוק הבית, וליצור מצב שבו רק לאשה יהיה עניין להתייחס יפה לבעלה, ולבעל לא יהיה עניין כזה (כמובן, יש מרכיבים נוספים הבונים את הקשר שיוכלו לעזור במקרה כזה, אך אין להתעלם ממשקלו של המרכיב הזה). לכן תיקנו חז"ל שאם יגרשנה יצטרך לשלם כתובה. כעת חלק מהאחריות על קיום הבית עברה מכתפי האשה לכתפי הבעל (שהרי גם האשה לוקחת בחשבון, בתת מודע, שכעת גם לבעלה יש יותר עניין בבית והיא יכולה לפרוק חלק מהעול). האשה תהיה פחות כנועה וקצת פחות צייתנית, והאיש יהיה קצת יותר נחמד וקצת יותר מכבד.

על פי הנורמה הנוהגת היום, לא צריך לתקן תקנות להקשות על האיש להוציאה. היום, בהשפעת חוקות הגויים הנהוגות זה מכבר בבית ישראל, רשמית אמנם האיש מגרש את אשתו, אך מעשית היא מגרשת אותו (ההבדל היחיד הוא שבעבר היתה האשה מגורשת מבית בעלה ומקבלת כסף, ואילו היום האיש מגורש מביתו ומשלם כסף¹). גוזלים ממנו את בניו, אך דורשים ממנו להמשיך לפרנס אותם². במצב הנוכחי יש לתקן תקנות שלא יקל בעיניה להוציאו, לא כדי למנוע ממנה להשתחרר מבעל רע מעללים, אלא כדי להשיב על כנו את הסדר בבתים טובים, שראוי להם להמשיך להתקיים, ושימשיכו להתקיים בכל מקרה.

המצב הקיים היום יוצר בבתים רבים מציאות שבה (בנוסף ליתר הגורמים המשפיעים על הדינמיקה בין בני הזוג, האהבה, האחוה, הרעות, שגרת החיים וטרדות היום-יום) יש משקל גדול גם לכך שהאשה יודעת שפירוק הבית יהיה מכה שאפשר לסבול, ואילו הגבר פוחד מכך פחד מוות, והאשה יודעת זאת. אף אחד מהם אינו מודע לתחושות האלה, אך הן יושבות עמוק בתת המודע שלהם ומשפיעות השפעה מכרעת על חייהם. האשה אינה מתאמצת במיוחד להתייחס יפה אל בעלה ולהיות נחמדה כלפיו, ואילו הבעל אינו מעז להפעיל את סמכותו בבית (אגב, לפעמים תחושת איבוד הסמכות הזאת, היא שמביאה אותו בסוף לנסות להשיג אותה בדרך של מכות ואיומים, דרך שלא היה נוקט בה במצב טבעי שבו סמכותו של בעל הבית אינה מוטלת בספק³. כמובן, לא עולה על דעתי להצדיק את המכיס, אך ברור שחזרה למידה שדגלו בה חז"ל תפתור חלק ממקרי האלימות).

כמו כן, נראה די ברור שגם המוטיבציה של האשה להקפיד על ענייני הצניעות תגבר במקרה שבו יהיה חשוב לה יותר לשמור על שלמות הבית והיא יודעת שתפסיד הכול אם לא תעשה כן, וד"ל. וראה להלן.

היום יש גורמים שונים שחשוב להם, ובצדק, לפתור את הבעיה של כמה מסורבות גט. אך הם אינם מודעים דיים להשלכות שיש להצעה שלהם על משפחות אחרות; משפחות טובות, חמות ואוהבות, שבינתן יציב.

1. הקביעה של רחל לבמור במאמרה כי האשה מוותרת על זכויותיה כדי להשיג גט, טעונה בירור רב. מה שפשוט בעיני רחל לבמור שהן זכויות האשה, אינו פשוט בעיני כלל ועיקר. וראה להלן בפרק ג.
2. תמנהי אם רבותינו באושה (כתובות נ, א) העלו על דעתם שיחייבו אדם לפרנס את בניו כשמונעים ממנו לדלם.
3. מסתבר שהכרסום שחל בדורות האחרונים במעמדו של הבעל בבית, ומתוך כך - במעמדו של האב כלפי בניו, נובע, בין השאר, גם מהסיבה הזאת.

ואני שב ומבהיר: אינני עוסק כאן באנשים רעי לב המנצלים במודע את חולשות בן זוגם כדי להשתלט עליו. אני מדבר על אנשים טובים, האוהבים את בן זוגם ורוצים להתייחס אליו יפה, אך טרדות היום-יום והחיכוכים היום-יומיים שוחקים אותם ומכריעים אותם. גם אין מדובר כאן על החלטה אסטרטגית שאותה מקבל אחד הצדדים להתייחס כך או אחרת אל בן זוגו. מדובר כאן על דינמיקה הנוצרת באופן מצטבר מאירועים קטנים רבים, שבהם חיכוך בין בני הזוג נגמר כפי שנגמר מפני שלאחד הצדדים חשוב יותר מרעהו לשמור על הבית, ועם הזמן גובר והולך ההרגל שאת הסכסוכים פותרים לטובת צד מסוים דווקא, ודרישותיו מרעהו גוברות והולכות. צד אחד מתרגל לכך שהוא אינו צריך להתאמץ לשאת חן ולנהוג בחן כלפי רעהו. בניית בית טוב - למרות העול הכבד שכל אחד מבני הזוג נושא בלאו הכי - דורשת השקעה; השקעה דורשת מוטיבציה. ויחסי כוחות נכונים בין בני הזוג יכולים לחזק את המוטיבציה שלהם להתייחס יפה אל בן זוגם.

אם יהיה הסכם קדם נישואין, בכל חיכוך של בני הזוג, הפיתוי היום-יומי לנצל את ההסכם כאמצעי לחץ בתוך המשפחה יהיה גדול מאוד. הניצול לא יבא בצורת איום מפורש, די בכך שזוכרים שיש הסכם כזה כדי לחוש מאוים.

"קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא". אך צריך למנוע מצב שבו במקום ששני השותפים יהיו מעוניינים בחמימותה של הקדרה, תיווצר דינמיקה שעל פיה אחד הצדדים נושא בכל העול של שמירת חמימות הקדרה, והצד השני מנצל את זה ואינו משתתף עמו בעול. ואם כל זה אמור בבית של אנשים טובים האוהבים זה את זה, קל וחומר שהדבר יהווה בעיה קשה כשאחד מבני הזוג אכן קץ ברעהו, או שאחד מבני הזוג הוא אדם רע המנסה להשתלט על רעהו, או שאהבתו כבר לא עזה כשהיתה, והדבר משפיע על יחסו לרעהו. הוא יכול להתייחס אל רעהו בצורה כל כך נבזית, שהלה כבר ממילא לא ירצה להישאר עמו, וההסכם ירע עוד יותר את תנאיו ויקל על הראשון להרע לשני.

גם ההצעה לכלול בהסכם את סמכותו של בית הדין לקבוע מי אשם בפירוק הנישואין, אינה בת ביצוע. גם אם יֵשבו דיינים על כל מקרה שיובא לפניהם שבועות שלמים, קשה להניח שיצליחו לקבוע מי אשם. הידרדרות של בית היא תהליך אטי ומייגע, הנוצר מאינסוף רגעים של יחס שבני הזוג נותנים זה לזה. לרוב אי אפשר להביא דוגמא מכריעה למקרה מסוים של יחס רע של אחד הצדדים לרעהו. היחס הוא הצטברות של רגעי חיים רבים. יש נטייה לחפש את שורשי הסכסוך באירועים בולטים כגון מכות וכדו'. אך ישנם מקרים ומעשים של יחס והשפלה מילוליים ואף פחות ממילוליים, הגרועים וכואבים פי כמה וכמה ממכות פיזיות. אוסיף עוד ואומר שיש מקרים שבהם יכול אדם לסבול מכה אילו היה מקבל אותה לעתים מבן זוגו, אך אינו יכול לסבול את היחס וההשפלה שהוא מקבל באפן יום-יומי בלי שום מכה ושום אלימות פיזית. המכות בנפשו חזקות ממכות פיזיות, ואי אפשר להגדיר אותן ולהצביע עליהן. לרוב גם יחס גורר יחס, וגם אם רואים יחס רע אי אפשר לדעת מי אשם. כך שפנייה לכיוון הזה אינה מעשית.

ב. האם יש להעניש את האשם

במאמרו של הרב דוד בן זיון הועלתה השאלה אם יש להעניש את מי שנהג שלא כראוי, לדוגמא: בגידה בבן הזוג.

אני מתקשה להבין את היחס הסלחני של בן תורה למעשה הנורא. ראשית, יש להבדיל בין התנהגות רעה כלפי בן הזוג לבין עבירה על איסור דאורייתא שחייבים עליו מיתת בית דין.

שנית, מפאת היחס הסלחני שהחברה בימינו נותנת למעשה הנורא, הבה נניח בצד את המונח "בגידה" ונקרא לילד בשמו: כאן מדובר על אשה שלא בגדה אלא נאפה, זנתה או שטתה⁴. היא חייבת מיתת בית דין. בפועל אנחנו לא הורגים אותה כי לצערנו אין לנו היום סנהדרין, וגם כשיש סנהדרין לא תמיד יתקיימו כל הדרישות ההלכתיות המחייבות את בית הדין לקיים את המצווה, אך פשוט שהאשה צריכה ללכת מהבית בלי כלום⁵, "ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות" וכו'⁶, ולא תיטול עמה אלא את מה שהכניסה לבית משלה בשעת הנישואין⁷. אין לאשה כזאת שום זכות לראות עוד את ילדיה עד יום מותה שיה"ר שיקרב, ואני תוהה: איך יכול בן תורה לשאול שאלה כזאת ולהוסיף סימן שאלה. יחס דומה צריך לקבל גבר שנאף עם אשת איש, וייתכן שיש מקום לתקן תקנה דומה (או לכלול סעיף כזה בהסכם) גם לגבי גבר שזנה עם פנויה (לפחות אם הוא נשוי).

לגבי מי שנהג בנבזות כלפי אשתו, שלא באופן של ניאוף וזנות, ראה בדברינו לעיל.

ג. מיהו סרבן גט

רחל לבמור כותבת, ובצדק, שקשה להגדיר מיהו סרבן גט. אכן נכון. כשאנו שומעים על סרבן גט אנו נוטים לחשוב שמדובר ברשע מרושע שמסיבות אגואיסטיות הוא מחזיק תחת ידיו בכוח אשה שאינה חפצה בו. לא תמיד זה כך. כל הביטויים החמורים כלפי סרבני הגט היו נכונים אילו היה מדובר באשה שקצה בבעלה ורוצה ללכת והוא מחזיק אותה בכוח, אך כאן אין מדובר באשה שקצה בבעלה ורוצה ללכת, פה מדובר באשה שקצה בבעלה⁸ ורוצה שהוא ילך. רבים מסרבני הגט היו מוכנים לתת גט כאן ועכשיו, אילו היו משאירים בידיהם את ביתם ואת ילדיהם. אבל האשה וארגוני הנשים אינם מוכנים כלל לשמוע את ההצעה הזאת. חברות ארגוני

4. כלשון הרמב"ם, הכותב 'שוטה' בשי"ן שמאלית ולא 'סוטה' בסמ"ך.
5. אולי כדאי להניח עליה חצאית אחת, חולצה אחת וכובע אחד, אך לא מפני שמגיע לה, כי ממש לא מגיע לה, אלא כדי לא להכשיל את הרחוב בזימה.
6. ככלל, מן הראוי להקל על הבעל ככל האפשר במקרה כזה, כדי שלא יהיה לו יצר הרע להמשיך לחיות אתה באיסור, וכדי להרתיע נשים ממעשים כאלה. וכדברי הגמרא (יבמות פט, א): "הא, תהא קלה בעיניו להוציאה". מלבד זאת, רק מהטעם הפשוט שהיא גרמה בזדון לכך שעכשיו בעלה חייב לגרש אותה, מחויב מדינא דגרמי שהיא לבדה תשא בכל ההפסדים והנוזקים הממוניים והנוחותיים שנגרמו ממעשיה, כמו כל אדם העושה מעשה שגורם נזק לחברו. אין סיבה שבעלה יפסיד כתוצאה ממעשיה.
7. אה"ע קטו, ה. ונראה שגם הסכם קדם נישואין שלנו לא גרע מהכתובה, שהיא למעשה הסכם קדם הנישואין של חז"ל. וכל התוספות האמורות שם פוקעות כשהאשה זינתה. ואולי יש מקום בדור פרוץ כשלנו להוסיף ולגדור ולמנוע ממנה גם את מה שהכניסה והוא בעין.
8. במקרים מסוימים מ"שנאת המן", ובמקרים אחרים - מ"אהבת מרדכי".

הנשים דורשות מהבעל מה שלא עולה כלל על דעתן לדרוש מהאשה⁹, ועוד מעיזות להתלונן שהאשה מופלית לרעה. ברור להן לחלוטין שהאשה צריכה להישאר בבית ולקבל את כל הילדים, וברור להן לחלוטין שהבעל צריך לעזוב את ביתו, את ילדיו, את עיר מגוריו¹⁰, ובקיצור: את כל מה שיש לו בחיים. אם הוא לא מוכן לעזוב את כל מה שיש לו בחיים הוא מוצג כרשע מרושע. הסכם קדם נישואין יקבע את מעמדו של הבעל בבית כאורח במקרה הטוב, וכעבד נרצע במקרה הגרוע, שאם לא ירצה את גברתו, ציוץ אחד והוא בחוץ.

ד. להפריד את הדיונים המשניים מהגט

זאת הטענה שעל בסיסה רוצים לבנות את ההסכם. אי אפשר לחייב אשה לחיות עם בעל המאוס עליה. אם היא רוצה לא לחיות אתו, קדם כול שילך, אחר כך נחליט מה הוא מקבל ומה היא מקבלת. העיקר שהוא ילך, השאר פחות חשוב. הטענה הזאת נשמעת יפה מאוד בתנאי מעבדה, אך האמת היא שאי אפשר להפריד בין הרצון לפרק את הבית לבין התנאים. במקרים רבים האשה מאוסה על הבעל לא פחות מכפי שהוא מאוס עליה. החיים עמה הם מעין גיהנום בעבורו. אבל הוא רוצה להישאר עמה ומוכן לשלם את המחיר כדי שלא ינתקו ממנו את ילדיו. האשה אינה שונה ממנו בעניין הזה. גם היא מוכנה להתגרש רק בתנאים שלה, גם היא לא תסכים להתגרש אם בעלה יקבל את הבית ואת הילדים, והיא תעדיף להישאר אתו ועם הילדים ולשלם את מחיר אי הנעימות הכרוך בכך⁹.

הנשים נאבקות למען הגט רק משום שהן מניחות שאת המחיר שאף אחד אינו מוכן לשלם, ישלם רק הבעל. גם הנשים אינן מוכנות לגירושין בכל תנאי. אי אפשר להפריד את עצם הגירושין מהתנאים, כי אף אחד מהצדדים אינו מעוניין בגירושין בכל תנאי, ואף אחד אינו חושב שהעיקר הוא לא לחיות עם המאוס עליו, וזה שווה כל מחיר. למעשה, המאבק של ארגוני הנשים שהוליד את רעיון ההסכם, מתחילתו הוא אינו מאבק על הגט אלא על התנאים, כי גם האיש מוכן לתת גט אם יתקיימו כלפיו אותם תנאים שהאשה דורשת שיתקיימו כלפיה, כלומר: אם יתנו לו את הבית ואת הילדים. מכאן נובע, שהמאבק של ארגוני הנשים הוא אינו מאבק על הגט אלא על התנאים. אין כאן בכלל מאבק על הגט, יש כאן רק מאבק על התנאים. הניסיון להציג את המאבק כמאבק על הגט והדרישה להפריד את הדיון על הגט עצמו מהדיון על התנאים, הם

9. מדוע בעל שאינו מוכן לאפשר לאשתו לצאת ולקחת את הילדים הוא סרבן גט, ואילו אשה שאינה מוכנה לאפשר לבעלה לצאת ולקחת את הילדים אינה סרבנית גט?

הרבה פעמים המקרים המדוברים הם מקרים שבהם העמדה של שני הצדדים זהה לחלוטין: שניהם מוכנים ורוצים להתגרש, אם הצד השני ישאיר בידם את הילדים, או אם הצד השני ילך מהבית. אף שהעמדה של שני הצדדים זהה לחלוטין ואין שום הבדל ביניהם, יגדירו ארגוני הנשים את הבעל כסרבן גט רשע ואת האשה כמסורבת גט מסכנה. למען האמת, ברוב המקרים הדרישות של הבעל עוד יותר נמוכות מדרישותיה של האשה. אף על פי כן ארגוני הנשים מציגים אותו כרשע ואותה כמסכנה, ועוד מתלוננים שהאשה מופלית לרעה, כי ארגוני הנשים כבר מניחים מראש שהאשה היא בעלת הבית ואם הילדים, ואילו הבעל אינו אלא אורח. הם מניחים מראש אי שוויון משווע, אבל בשם השוויון הם דורשים שהוא יעזוב את הבית בלי תנאים.

10. על פי הגמרא בכתובות כח, א. ואמנם הגמרא שם קובעת במפורש שהאשה היא שצריכה לעזוב, אבל אנחנו כבר התרגלנו לקרוא את הגמרא בצורה סלקטיבית.

הצגה מעוותת של כל העניין.

ה. יד התובע על התחונה

"יד התובע על התחונה" היא טענה שהועלתה במאמרה של רחל לבמור. ואולם לא תמיד מי שהגיש בפועל את התביעה בבית הדין הוא אכן התובע. לפעמים יכול הרוצה להתגרש למרר את חיי בן זוגו עד שהוא יגיש את התביעה ויותר על זכויותיו. כאמור לעיל: יקשה מאד על בית הדין לגלות את זה. הסכם קדם נישואין לא יפתור את הבעיה אלא יזקק, כיוון שהרוצה בגירושין ינצל אותו.

ו. השלב הבא

עוד דבר שיש להביאו בחשבון כאשר מחדשים המצאות, הוא שאנחנו לא לבד בעולם, וצריך לקחת בחשבון השלכות שיהיו למעשינו בעתיד. אנחנו יכולים להחליט, למשל, שלא נאשר הסכם אלא אם כן כתוב בו בפירוש שכל דיון חייב להתנהל דווקא בבית דין של תורה. אבל משיהפוך ההסכם להיות נחלת הכלל, אין ספק שיופעל לחץ גדול למחוק ממנו את הסעיף הזה. האם יהיה לנו כוח לעמוד בפרץ? האם לא יוכלו לכפות עלינו להכניס לתוך ההסכם סעיפים הנוגדים את התורה? היום אנו נאחזים בנוסח סטנדרטי וקבוע של כתובה, שעל פניו נראה שיש בו סעיפים רבים שכבר אינם רלוונטיים ויש מקום לשנותם. הדורות הקודמים שקיבעו את נוסח הכתובה יצרו כתובה אחידה שלמקרים רבים אינה מתאימה כלל ואינה משקפת את המציאות, שהיתה משתקפת יותר טוב בזמן שהיו מתאימים את הכתובה לכל מקרה לגופו. אבל עם כל חסרונותיה הרבים של הכתובה הסטנדרטית (שהיא, למעשה, הסכם קדם נישואין), היא מהווה חומה מפני סחיפה בזרם שלא יוכל להיות מבוקר, בפרט בדור שבו אין ידנו תקיפה. כאשר מדובר בכתובה הנהוגה בנוסחה זה כמה דורות בישראל, קל לנו לעמוד עליה, והחילוני המצוי אינו מעז לדרוש לשנות אותה. אבל אם יהיה נהוג הסכם, חדש מקרוב בא, שבני הזוג מנסחים אותו יחד עם עורך דינם, לעולם לא נצליח לשכנע את החילוני המצוי שהוא חותם על מסמך דתי. לכן בתוך שנים ספורות, כל הדיונים שאנו מקיימים היום על מבנה ההסכם ותוכנו יפסיקו להיות רלוונטיים. נוסח ההסכם יצא משליטתנו, ואין ספק שהוא יגיע למקומות בלתי רצויים לנו כלל.

ז. כוונת התורה

אולי הייתי צריך לפתוח בנקודה הזאת, ולא לסיים בה, אבל מכיוון שבתחום הזה אי אפשר להוכיח שום דבר וכל צד יטען כרצונו, אני רק מניח את הנקודה הזאת למחשבה: נניח שמבחינה הלכתית יבשה ההסכם עומד בכל המבחנים ההלכתיים. עדיין מוטל עלינו לשאול: למה התורה קבעה מצב שבו הפתח לפרק את הבית אינו קל¹¹? אפשר לתת תשובות רבות לשאלה: אפשר להשיב שיש יתרון גדול למצב שבו ידוע שהקשר הזוגי הוא דבר יציב, קבוע ואיתן, ושמסגרת

11. לפחות מבחינת האשה, ובמקום שהתורה פרצה חכמים גדרו, ודאגו להקשות גם על הבעל (ישלא יקל בעיניו להוציאה", כתובות יא, א; לט, ב; פב, ב).

הנישואין היא מסגרת רצינית ומחייבת¹². ידיעה והכרה בכך תיתן לאשה גם הרגשת שייכות וגם הרגשת מחויבות. מאידך, בידיעה שהדרך פתוחה בפניה לפירוק הנישואין בקלות, היחס ליציבות הבית מצד עצמו יהיה רופף יותר, ותורגש הרבה פחות מחויבות לבית; אל הלב יתגנבו יותר מחשבות על אפשרויות אחרות. גם מי שאינו רוצה לפרק את הבית, באופן טבעי יחסו למסגרת יהיה פחות רציני ככל שירגיש פחות שהיא חזקה. התורה קבעה שנישואין וגירושין הם עניין של יכריתות, דהיינו: דבר חתוך לחלוטין. אפשר להתנות תנאים ממוניים בכל תחום ממוני ולהתחייב חלקית, אבל אי אפשר שיהיו גט או קידושין החלים חלקית. בני הזוג צריכים לדעת שמצב של קידושין או גירושין הוא קבוע ומוחלט. קידושין עם הסכם הפותח מלכתחילה פתח קל מאוד לביטולם, נותן מלכתחילה יחס רופף לרצינות הנישואין; מלכתחילה ההרגשה היא שיוצרים כאן דבר לא רציני ולא מחייב. יתכן שזה ההסבר לכלל שקבעה התורה, ויתכן שההסבר הוא אחר. כל אחד יכול להסביר כרצונו, ואיש אינו יכול להוכיח שההסבר שלו הוא הנכון. אבל עם השורה הסופית אי אפשר להתווכח: התורה בנתה את מוסד הנישואין באופן כזה שהאשה אינה יכולה לצאת ממנו בעל כורחו של בעלה.

השאלה נשאלת לא רק לגבי הסכם קדם נישואין, אלא לגבי שאלות רבות במציאות של ימינו. האם אנו רוצים לקיים את התורה, או לקיים אורח חיים חילוני ו"להסתדר" עם התורה (או כלשון הרגילה "לפתור את בעיית מצוה פלונית"). יתכן שמבחינה הלכתית יבשה הדבר אפשרי, אבל האם הוא רצוי? תמהני.

12. כמו כן אפשר, אולי, עד כמה שהדבר נשמע אבסורדי ולא הגיוני, והס מלהזכיר, שבכמה עניינים תפישת העולם שלנו שונה קצת מהשקפתו של בורא העולם, ומישהו כאן צריך לשנות את תפישתו והשקפתו...

